

Inhoud

Inleiding	17
Hoofdstuk 1	
Methodes komen en gaan	23
1.1 Een krachtige hervorming van het taalonderwijs	23
1.1.1 Taal is communicatie!	23
1.1.2 Een stille dood	25
▶ Opdracht 1	26
1.2 Verdere bewegingen in methodes	26
1.2.1 De gemengde methodes: eclecticisme met een nadruk op lezen	26
1.2.2 De audiomethodes: het spreken komt weer vooraan	28
1.2.3 De cognitieve correctie: herwaardering van vertaling, lectuur en grammatica	29
▶ Opdracht 2	31
1.2.4 Intertaal-methodes	31
The bilingual method van Charles Dodson	32
New Concurrent Approach / Code-switching	32
Translanguaging	33
European Intercomprehension	33
Multilinguale benaderingen en exploitaties	34
▶ Opdracht 3	35
1.3 Communicatieve methodes	35
1.3.1 Aspecten van de achtergrond	35
1.3.2 Productief-communicatieve methodes: meteen spreken!	39
De Delftse methode van Sciarone en Montens	39
Community language learning van Charles Curran	40
Strategic Interaction van Robert Di Pietro	40
Task-based language teaching van N. Prabhu, Michael Long, en vele anderen	41
CLIL – Content and Language Integrated Learning	41

	De ‘onbepaalde communicatieve aanpak’: een visie die veel onbeantwoord laat	42
1.3.3	Receptief-communicatieve methodes: stel het spreken uit!	43
	The Natural Approach van Tracy Terrell	45
	Total Physical Response van James Asher	46
	Teaching Proficiency through Reading and Storytelling van Blaine Ray	47
	▶ Opdracht 4	48
1.3.4	Emotieve methodes	48
	Suggestopedia / suggestology: versneld leren in een relaxte sfeer	49
	Confluent education / holistic education	50
	Multiple intelligences	50
	▶ Opdracht 5	51
1.4	Wat is eigenlijk een taalmethode?	51
1.4.1	Het kernconcept	52
1.4.2	Niveaus van methodes	52
	▶ Opdracht 6	55
1.5	Wat maakt het succes van een taalmethode?	55
1.5.1	Een ‘nieuw’ kernconcept lanceren	55
1.5.2	Andere methodes afkeuren en de ommekeer aankondigen	56
1.5.3	Naar wetenschap verwijzen	57
1.6	Wat veroorzaakt de teruggang van een taalmethode?	58
1.6.1	Ontgoocheling	58
1.6.2	Onaangepastheid voor andere situaties	58
1.6.3	Onaangepastheid voor andere talen	60
1.6.4	Sterven met z'n koepel	60
1.7	Waar staan we nu?	61
1.7.1	De onvermijdelijke cycli	61
1.7.2	In welke beweging zitten we omstreeks 2020?	63
	Terugkeer naar eclecticisme	64
	Terugkeer van systematisch opgebouwde leerinhouden	64
	Experimenteel onderzoek bloeit als nooit tevoren	65
	Retoriek en jargonitis	66
	▶ Opdracht 7	67
	Noten bij hoofdstuk 1 – Methodes komen en gaan	68

Hoofdstuk 2

De moedertaal in de taalklas: kostbare bondgenoot	71
2.1 Inleiding	71
2.1.1 Van de eentalige naar de meertalige visie	71
2.1.2 Moedertaal, tweede taal, vreemde taal	72
2.1.3 Er is vertalen en vertalen	73
2.1.4 Waarschuwingen	74
2.2 Het revelerend kader van de geschiedenis	75
2.2.1 Eeuwenoud: de tweetalig-communicatieve aanpak	75
Quanti paenula?	75
Waer is de heymelijcke? Where is the privie? Oû est la chambre-basse?	77
2.2.2 De druk voor een ééntalige aanpak	79
De Reformbeweging	79
Gezond verstand en onderzoek doen het tij keren	80
Het ééntaligheidsprincipe breekt opnieuw door in het schoolse onderwijs in Europa	81
2.2.3 De trage koerscorrectie	82
De stemmen vanaf eind jaren 1960	82
Translanguaging	83
De argumenten voor MT-gebruik	84
► Opdracht 1	85
Ondanks de voordelen, nog geen algemene doorbraak bij ons	86
2.3 Communicatie tussen leraar en leerling	86
2.3.1 Goeie afspraken maken over MT en VT	86
Taalhomogene klassen	87
Taalheterogene klassen	87
2.3.2 Geruststellen via de MT	89
► Opdracht 2	90
2.3.3 Klasinstructies in de MT of in de VT?	90
Instructies in het leerboek	90
Mondelinge instructies van de leraar	91
Klasinstructies zonder taal	92
2.4 Woordenschat en grammatica	92
2.4.1 Woordenschat	92
Betekenisoverdracht en eerste inoefening	93
Verder integreren met vertaling	94

	Lijstjes en woordkaartjes	94
	Cumulatief uitbreiden: uitdrukkingen rond een basiswoord MT-VT / VT-MT	95
2.4.2	Grammatica	96
	Begrippen moeten duidelijk zijn	96
	Regel uitleggen	96
	Contrastieve precisie-vertaling	97
2.5	Vaardigheden	98
2.5.1	Lezen	98
	A – Zonder MT: op niveau lezen voor automatisering	98
	B – Naar de MT-vertaling luisteren bij het lezen van een nieuwe tekst	99
	C – Begripscontrole: zinnen laten vertalen naar de MT	99
	D – Lezen met de MT-versie ernaast	101
	E – Lezen met MT-woordverklaring ernaast	102
	F – Lezen van taalgemengde teksten (mixed reading)	103
	G – Na het lezen, vragen beantwoorden in de MT	104
	H – Tekstbegrip toetsen: nauwkeurig vertalen naar de MT	104
2.5.2	Luisteren	105
	A – Zonder MT: op niveau luisteren voor automatisering	105
	B – Luisteren en lezen met de MT-versie ernaast, dan her- beluisteren zonder tekst	105
	C – Begripscontrole: vertalen naar de MT	106
	D – Luisteren naar taalgemengde teksten (mixed listening / sandwich stories)	106
	E – Kijken naar films met ondertiteling of met het script	108
	► Opdracht 3	108
	F – Na het luisteren, vragen beantwoorden in de MT	109
2.5.3	Spreken: enkele inleidende punten	109
	Spreekvaardigheid relativeren	109
	Nutteloos onderscheid tussen spreekvaardigheid en mon- delinge interactie	109
	Belang van automatisering als basis voor spreekvaardigheid	110
	MT in de directe of in de indirecte rede?	111
2.5.4	Spreken met focus op zinnen	112
	A – Van bewerkingen in de VT naar flitsend vertalen	112
	B – Structuuroefeningen maken met MT-stimulus	113

C – Sandwichtechniek toepassen bij prille spreektraining van zinnen	114
D – Structuuroefeningen maken via MT-prompts	115
E – Contrastief spiegelen van structuren	117
2.5.5 Spreken met focus op situaties	118
A – Basisvorm: na voorbereiding, flitsend vertalen van MT naar VT	118
B – Spreken vanuit MT-zinnen, met VT-aangeefelementen	121
C – Spreken vanuit een verkorte versie in de MT	122
D – Spreken vanuit thematische MT-zinnen als voorbereiding op een taalkaak	123
E – De antwoorden voor een bespreking voorbereiden in de MT	125
F – Code-switching: op de MT terugvallen, VT-hulp krijgen en hernemen	125
▶ Opdracht 4	127
G – Taakgericht onderwijs: taken deels voorbereiden in de MT	127
2.5.6 Schrijven	128
Woorden, gegeven in de MT, invullen in VT-zinnen	128
Schrijven vanuit een verkorte versie in de MT	128
2.5.7 Vertaalvaardigheid en MT-vervolmaking	129
Een kapitale vaardigheid	129
Principes voor het trainen van vertaalvaardigheid	130
Didactische wenken	131
Ook de MT vervolmaken	132
Automatische vertalingen evalueren en verbeteren	133
▶ Opdracht 5	134
Overeenstemming van vertaalde teksten controleren	134
Literair vertalen van VT naar MT	135
2.6 Toetsen via de moedertaal	136
2.7 Tot slot	137
2.7.1 Wat wensen de betrokkenen zelf?	137
▶ Opdracht 6	137
2.7.2 Loskomen van de MT-boei, maar laat ze veilig zwemmen	138
2.7.3 Tips voor helpers	138
Noten bij hoofdstuk 2 – De moedertaal in de taalklas	140

Hoofdstuk 3

Woordenschat: de ware schat	143
3.1 De belangrijkste factor voor taalvaardigheid	143
▶ Opdracht 1	144
3.2 Welke woorden?	145
3.2.1 Werken aan gefundeerde benaderingen	145
▶ Opdracht 2	147
3.2.2 Een tijdelijke neergang van interesse in woordenschat	147
Gevolgen voor het leermateriaal	149
▶ Opdracht 3	150
3.2.3 Taalhandelingen zijn niets zonder woordenschat	150
3.2.4 Europa en de keuze van woordenschat	151
De lijsten in het unit-credit systeem: Threshold en de andere	152
De zes ERK-niveaus: gegroeid vanuit woordenlijsten	153
Inhouden bepalen: Reference Level Descriptions (RLD's)	154
Nationale RLD's	155
▶ Opdracht 4	157
3.3 Hoeveel woorden?	157
3.3.1 We spreken in duizendtallen	157
3.3.2 Hoe tel je woorden voor taalonderwijs?	158
Als unieke woordvormen	159
Als betekenseenheden	159
Als woordfamilies	160
Als chunks	161
Als trefwoorden of lemma's	161
Als te leren items	162
3.3.3 Het begrip 'dekking'	163
▶ Opdracht 5	165
3.3.4 Productief of enkel receptief te kennen?	165
3.3.5 Naar concrete aantallen	167
Woordenaantallen voor leesvaardigheid	167
Woordenaantallen voor luistervaardigheid	168
3.4 Woordenaantallen, ERK-niveaus en eindtermen	169
3.4.1 Hoeveel woorden voor elk ERK-niveau?	169
Reference Level Descriptions: zeer uiteenlopende woorden-	
aantallen	169
Woordenaantallen vanuit leermaterialen en toetsen bepalen	171

3.4.2	Welke ERK-niveaus moeten onze leerlingen bereiken?	173
	Legt Vlaanderen de lat lager dan Nederland?	174
	Veelzeggend over de anderen: wij doen het beter dan we dachten	175
3.4.3	Eindtermen en woordenschatomvang	177
	Hoe kiezen en spreiden we die woorden om het einddoel te bereiken?	177
	Het belang van RLD's als stamlijsten	179
	► Opdracht 6	181
3.5	Hoe woorden leren?	182
3.5.1	De aanbreng van nieuwe woorden	182
	Tijdsinvestering en leerrendement afwegen	182
	Verteerbaar houden: meer kleinere blokjes	183
	Met korte zinnen en collocaties werken	183
	Een zelfstandig naamwoord altijd met z'n genusaanduidend lidwoord leren	183
	Vooraf expliciet en intentioneel leren	184
	Een korte pregnante context aanbieden met het woord in Cloze	185
3.5.2	Oefeningen vlotter hermaken	186
3.5.3	Leertechnieken, geheugentechnieken en digitale toepassingen	188
	► Opdracht 7	190
3.5.4	Woorden blijven activeren: het cruciaal belang van de herhaling	191
3.5.5	Veel gepast lezen en luisteren	192
	► Opdracht 8	193
3.6	Woordenschat toetsen	193
3.6.1	Toetsen als deel van het leerproces	194
3.6.2	Toetsen om taalniveaus te bepalen	195
	► Opdracht 9	196
3.7	Besluit	196
	Noten bij hoofdstuk 3 – Woordenschat: de ware schat	198

Hoofdstuk 4

Wat doet grammatica?	203
4.1 Een droom van een vraag voor wetenschappers	203
▶ Opdracht 1	204
4.2 Deductief of inductief aanbrengen?	205
4.2.1 Als eenvoudige tegenstelling	205
4.2.2 In feite: een waaier van aanbrengvormen	206
A Deductie	206
B Bewuste inductie	207
C Halfbewuste inductie	208
D Onbewuste inductie	208
▶ Opdracht 2	209
4.3 Gebeurt het wel zoals de leraar bedoelt?	210
▶ Opdracht 3	211
4.4 Welke aanbrengvorm werkt best? Dat hangt af van ...	211
4.4.1 De doelstellingen	211
4.4.2 De aard van de vreemde taal	212
4.4.3 De aard van de grammaticale topics	213
4.4.4 De manier waarop de regel wordt voorgesteld	214
4.4.5 De tijd waarover het onderwijs beschikt	216
4.4.6 Het profiel van de leraar	217
4.4.7 Het profiel van de leerling	217
▶ Opdracht 4	218
4.5 Zijn de grammaticale termen duidelijk en betekenisvol?	218
▶ Opdracht 5	221
4.6 Wat kunnen we besluiten?	221
4.6.1 Drie visies op het effect van grammatica op taalvaardigheid	221
4.6.2 Experimenteel onderzoek meldt vooral voordelen van expliciete grammatica	222
4.6.3 Waarover zijn taaldidactici het over het algemeen wel eens?	223
Noten bij hoofdstuk 4 – Wat doet grammatica?	224

Hoofdstuk 5

Het leerboek: onmisbaar, een hulpmiddel, of te mijden?	225
5.1 De wereld van het leerboek	225
5.1.1 Tussen drie meningen	225
Onmisbaar	225
Hulpmiddel	226
Tegen	226
▶ Opdracht 1	227
5.1.2 Pro en contra passen in een breder kader	227
▶ Opdracht 2	230
5.1.3 Uitdagend: de analyse van leerboeken	230
▶ Opdracht 3	231
5.1.4 Onderwerp van onderzoek: talrijke vragen	232
▶ Opdracht 4	232
5.2 Eerste stappen bij de keuze van een leerboek	232
5.2.1 Basiskeuzes	232
Passend voor de doelgroep?	233
Eentalig of tweetalig leerboek?	233
Aanvullend materiaal beschikbaar?	234
Expliciete of impliciete grammatica?	235
Jong, belegen, rijp of oud?	235
▶ Opdracht 5	236
5.2.2 Grasduinen	236
Indeling en overzichtelijkheid: de grotere leereenheden	236
Taal	237
Houdbaarheid	237
Vormgeving: aantrekkelijk versus functioneel	238
Let op met promotie onder wetenschappelijke vlag	238
▶ Opdracht 6	239
5.3 Fundamenteel A: keuze en ordening van de leerinhouden	239
5.3.1 Van bovenuit vertrekken	240
5.3.2 Leerlijnen in woordenschat	241
Keuze van de woordenschat	242
Ordening van de woordenschat	242
5.3.3 Leerlijnen in grammatica	244
Keuze van grammatica	245
Ordening van grammatica	246

5.3.4	Leerlijnen in thema's en situaties	246
	Keuze van thema's en situaties	247
	Ordering van thema's en situaties	247
	Opmerking: wat met taalhandelingen als deel van thema's en situaties?	247
5.3.5	Culturele en sociale dimensies	248
	Culturele dimensies	249
	Sociale dimensies	249
5.3.6	'Alles wordt systematisch herhaald' – Echt?	250
	► Opdracht 7	251
5.4	Fundamenteel B: de aanbreng- en oefenvormen	251
5.4.1	Hoe doelmatig verloopt de aanbreng van nieuwe taalelementen?	251
5.4.2	Hoe progressief en gevarieerd zijn de oefenvormen?	253
5.4.3	Hoe evenwichtig komen de taalvaardigheden aan bod?	253
5.4.4	Is er ook veel gemakkelijk lees- en luistermateriaal beschikbaar?	254
5.4.5	Hoe geschikt en tijdsefficiënt zijn de 'taaltaken'?	254
	► Opdracht 8	256
5.4.6	Wat met differentiatie en zelfstandig werken?	256
5.5	Besluit	257
5.5.1	De voordelen wegen door	257
5.5.2	De leraar blijft de spil	258
	► Opdracht 9	259
	Noten bij hoofdstuk 5 – Het leerboek: onmisbaar, een hulpmiddel, of te mijden?	260

Hoofdstuk 6

Kennis versus vaardigheid: wat is hun dynamiek?	263
6.1 Inleiding	263
6.1.1 Deel van een groter onderwijsdebat	263
Oversturing	264
6.1.2 Intreden in een complex domein	265
Van simpel ...	265
Naar complex	266
▶ Opdracht 1	268
6.2 Mbote na yo! Ervaar zelf nog eens een eerste schoolles VT	268
Het dialogeje	268
Woordenschat	270
Grammatica	272
De tweede les	273
6.3 Aspecten van kennis en vaardigheid	274
6.3.1 Een proces van automatisering	274
Herhalen, activeren en afwachten	274
Een ongelijkmatig proces	275
Automatisering bij MT-verwerving en bij VT-leren: op beleven komt het aan	275
▶ Opdracht 2	276
6.3.2 Wat bepaalt of het om kennis of vaardigheid gaat?	276
6.3.3 Niet te gehaast voor het einddoel	279
6.3.4 De ene taal is de andere niet	282
▶ Opdracht 3	284
6.3.5 Bewijzen mentale operaties vaardigheid?	284
Bij lees- en luistervaardigheid	285
Bij spreek- en schrijfvaardigheid	287
6.3.6 Van kennis naar vaardigheid naar kennis	287
Vaardigheid kan kennis voorafgaan	287
De leerling krijgt inzicht in het leerproces	288
Analyse als terugblik: de waarde van ‘taal-kennis’	288
▶ Opdracht 4	289
6.4 Taalvaardigheid ontwikkelen	289
6.4.1 Het startpunt is expliciete kennis	290
6.4.2 Werkvormen die automatisering bevorderen	291
Zowel vorm- als betekenisgericht	291

Gebruiksniveaus: van herhalend naar productief tot creatief	293
Versneld hernemen, nu en later	294
Groeiende en gevarieerde betrokkenheid	295
Gedoseerde grammaticale of lexicale uitbreiding	295
Vertalen	296
6.4.3 Latere herhalingen: van re-iteratie, distributie en intervallen	296
Vroegere oefeningen even snel hernemen (op hoger gebruiksniveau)	297
Vroegere lees- en luisterteksten hernemen	298
Veel gepast lezen en luisteren	298
Communicatieve taaltaken herhalen	298
► Opdracht 5	299
6.4.4 Mbote! Terug naar de les	299
6.5 Taalvaardigheid toetsen	300
6.5.1 Communicatief toetsen: verleden tijd?	301
6.5.2 Curriculum-gebaseerd toetsen	302
Enkele vingerwijzingen	303
6.5.3 Curriculum-onafhankelijk toetsen	307
6.5.4 Wat met centrale examens en peilingen?	307
Vto wordt anders getoetst dan wetenschappen	308
6.6 Besluit	309
Noten bij hoofdstuk 6 – Kennis versus vaardigheid: wat is hun dynamiek?	311
Bibliografie	313
Index	345